AVİM Yorum • No: 2020 / 36 • Eylül 2020

ÇİN-İRAN 25 YILLIK KAPSAMLI İŞBİRLİĞİ ANLAŞMASI VE BÖLGE ÜZERİNDEKİ OLASI YANSIMALARI

AVİM

Son dönemde basına yansıyan haberler Çinin Ortadoğuda oluşturmak istediği etki alanına yönelik tartışmaları yeniden alevlendirmiştir. Bu haberlere göre Çin ile İran 25 yıllık bir stratejik ortalık konusunda müzakereler yürütmekte ve hatta çalışmalar taslak bir metin üzerinden gerçekleştirilmektedir[1]. Bu haberleri destekler nitelikte İran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani 23 Hazirandaki kabine toplantısında İran ile Çin arasında 25 Yıllık Kapsamlı İş Birliği Taslak Anlaşmasını onayladığını duyurmuştur[2].

Bu anlaşma kapsamında Çinin bankacılık, haberleşme, ticaret, ulaşım, enerji ve birçok alanda İrana önemli yatırımlar yapacağı ve bunların karşılığında da Çinin Basra Körfezindeki askeri varlığını kuvvetlendirecek imtiyazların İran tarafından sağlanacağı iddia edilmektedir[3]. Çinin yatırımlarının değerinin 400 milyar doları bulabileceği belirtilmektedir. Esasen anlaşmanın yatırımlar ve imtiyazlara ilişkin detayları henüz netlik kazanmasa da bu anlaşma ile İranın Kuşak ve Yol Girişimine entegrasyonuna netlik kazandırıldığı ifade edilmektedir[4]. Dolayısıyla anlaşmanın yarattığı etki, Çinin son yıllarda Ortadoğuya yönelik politikaları ve Kuşak ve Yol Girişimi bağlamında bu bölgenin projeye etkisi gelişmelerin değerini artırmaktadır.

Çinin 2013 yılında duyurduğu Kuşak ve Yol Girişimi çerçevesinde birçok farklı coğrafyada yatırımlarına hız verdiği bilinmektedir. Bu girişim vesilesiyle Çinin olası yatırımları birçok ülke için projeyi cazip kılmaktadır. Bu projenin 8 trilyon dolar potansiyele sahip olduğu, 65 ülkeyi içerdiği ve 4.4 milyar nüfusu kapsadığından bahsedilmektedir[5]. Öte yandan Çinin bu yatırımlar ile anlaştığı ülkelerde nüfuz alanını genişletme isteği ve bu ülkeleri ekonomik anlamda kendisine bağımlı hale getirmeye çalıştığı yönünde de çekinceler mevcuttur[6]. İran özelinde ise Kuşak ve Yol Girişimi ile bütünleşmenin ABDnin uygulamakta olduğu ambargolar nedeniyle her geçen gün zayıflayan İran ekonomisine nefes aldıracağı öngörülebilir.

Eski İpek Yolunun yeniden canlandırılması hedefini güden bu projede kara ve deniz yolunun etkin bir şekilde kullanılması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda deniz yolu bakımından Güneydoğu Asya ülkeleri ön plana çıkarken kara yolu kısmında da Pakistan, İran ve Türkiyenin önemli güzergahlar olduğu ifade edilebilir. Bu noktada Kuşak ve Yol Girişiminin doğal ve tarihi güzergahının İran ve Türkiye olduğunun altı çizilmelidir.

Kuşak ve Yol Girişimi devam ettiği sürece Çinin bölge ülkeleri ile bu tür anlaşmalar yapabileceği unutulmamalıdır. Bu çerçevede değerlendirilebilecek bir anlaşma da Pakistan ile yapılmıştır ve günümüzde Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru, Kuşak ve Yol Girişiminin temel güzergahlarından birini oluşturmaktadır. Benzer şekilde İran ile yapılması muhtemel bu anlaşmaya ilişkin haberler ile hemen hemen aynı sıralarda Çin ve Körfez Arap ülkeleri arasında Dokuzuncu Çin-Arap Devletleri İşbirliği Forumu Bakanlar Toplantısı düzenlenmiş ve işbirliğinin kuvvetlendirilmesine yönelik iki yıllık bir eylem planı imzalanmıştır[7].

Tüm bu anlaşmaları Çinin bölgedeki nüfuzunu artırmaya yönelik girişimleri olarak da değerlendirmek tabiatıyla mümkündür. Buna rağmen tarih boyunca çok çeşitli ihtilafların hüküm sürdüğü bu coğrafyalarda ekonomik ilişkiler temelinde işbirliğinin sağlanarak uluslararası huzur, barış ve istikrar ortamına katkı sağlanması önemlidir.

Çinin İran ile bu yakınlaşması özellikle Basra Körfezindeki güç dengeleri ve ABDnin olaya tepkisi bakımından uluslararası kamuoyunun merakını ve yer yer endişelerini artırmaktadır. Diğer yandan bu anlaşma bölge ülkelerinin de yakından takip ettiği bir yakınlaşma olarak ifade edilebilir. Müzakereleri devam eden bu anlaşma Kuşak ve Yol Girişimine en başından bu yana destek veren ve bu doğrultuda Orta Koridor gibi projelerle somut bir biçimde katkı sunan Türkiyeyi de yakından ilgilendiren bir gelişmedir.

Bilindiği üzere Türkiye, Türkiye-İran-Pakistan güzergâhında siyasi ve ekonomik işbirliğinin sağlanması için uzun yıllardır önemli bir çaba sarf etmektedir. 1964 yılında Kalkınma için Bölgesel İşbirliği Örgütü Türkiye-İran ve Pakistan öncülüğünde kurulmuştur. Her ne kadar 1979da İrandaki devrim sonrasında örgütün işlevselliği azalmışsa da 1985 yılında Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT) adı altında örgüt faaliyetlerine devam etmiştir.

Günümüzde EİTnin faaliyetleri tam olarak istenilen seviyede olmasa da bölgesel, siyasi ve ekonomik işbirliğinin sağlanması bakımından 10 üyesi bulunan organizasyonun önemli bir mekanizma olduğu belirtilmelidir. Bu bağlamda Türkiye hâlihazırda EİT çerçevesinde sunmuş olduğu bölgesel istikrar ve işbirliği katkılarını Kuşak ve Yol Girişimi kapsamında daha geniş bir platformda sunma imkânına sahiptir. Dolayısıyla önemli bir geçmişe sahip olduğumuz komşu İranın Çin ile kapsamlı bir işbirliğine adım atmasının sadece bu iki ülkeye değil bölgedeki diğer ülkelere de yansıması söz konusu olabilecektir.

Yükselen bir güç olan Çin ile ilişkiler bağlamında bu anlaşmanın küresel dengeleri değiştirebileceğine, mevcut durumu daha da kötüleştirebileceğine ilişkin endişeler bu anlaşmaya dair duyumlar ilk ortaya çıktığı andan itibaren dile getirilmektedir. Bu endişeleri göz ardı etmemekle beraber bölgede işbirliğine yönelik atılan adımları desteklemek ve geliştirmeye çalışmak bölgenin kalıcı bir şekilde hiçbir zaman sahip olmadığı huzur, barış, istikrar ve işbirliği ortamını yakalayabilmesi için önem arz etmektedir.

[1] Çin-İran anlaşması: Washington'da alarm zilleri çaldıran taslak metinde neler var?, *BBC,*

13 Temmuz 2020, https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-53388027

[2] Rahimullah Farzam, Çin-İran 25 Yıllık Kapsamlı İş Birliği Anlaşması, *İRAM,* 14 Temmuz 2020, https://iramcenter.org/cin-iran-25-yillik-kapsamli-is-birligi-anlasmasi/

[3] Farnaz Fassihi - Steven Lee Myers, Defying U.S., China and Iran Near Trade and Military Partnership, *The New York Times,* 11 Temmuz 2020, https://www.nytimes.com/2020/07/11/world/asia/china-iran-trade-military-deal.html?searchResultPosition=1

[4] Ali Alfoneh, Strategic Partnership Agreement With China Represents Lifeline for Iran, *The Arab Gulf States Institute in Washington,* 9 Temmuz 2020, https://agsiw.org/strategic-partnership-agreement-with-china-represents-lifeline-for-iran/

[5] Deniz İstikbal, Asya Yüzyılı: Kuşak ve Yol Girişimi, *SETA,* 11 Kasım 2019, https://www.setav.org/asya-yuzyili-kusak-ve-yol-girisimi/

[6] Andrew Chatzky - James McBride, Chinas Massive Belt and Road Initiative, *Council on Foreign Relations,* 28 Ocak 2020, https://www.cfr.org/backgrounder/chinas-massive-belt-and-road-initiative

[7] Arife Delibaş, Körfez'deki Çin: İran Ortaklıkta Tek Ülke Değil, *İRAM,* 22 Ağustos 2020, https://iramcenter.org/korfezdeki-cin-iran-ortaklikta-tek-ulke-degil/

Yazar Hakkında :

Atıfta bulunmak için: AVİM, . 2026. "ÇİN-İRAN 25 YILLIK KAPSAMLI İŞBİRLİĞİ ANLAŞMASI VE BÖLGE ÜZERİNDEKİ OLASI YANSIMALARI." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2020 / 36. Eylül 02. Erişim Kasım 20, 2026. https://avimbulten.org/public/tr/Yorum/CIN-IRAN-25-YILLIK-KAPSAMLI-ISBIRLIGI-ANLASMASI-VE-BOLGE-UZERINDEKI-OLASI-YANSIMALARI

AVİM
AVRASYA İNCELEMELERİ MERKEZİ
CENTER FOR EURASIAN STUDIES

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr

https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır